

23. února 2025 6:30 [Literatura](#) [Rusko](#) [Ukrajina](#)

Hlade, nech mě zemřít! Nová kniha Věk rudých mravenců předkládá děsivé obrazy z období ukrajinského hladomoru



IRENA HEJDOVÁ



Oběti hladomoru. Autor: Alexander Wienerberger, Wikipedia

Ukrajinský hladomor se stal námětem drastického románu Věk rudých mravenců. „Ani jeden z příběhů není smyšlený, všechny mají reálný základ, veškerá jména použitá v textu jsou skutečná,” říká o drásavé knize prozaičky Tani Pjankové ukrajinistka Tereza Chlaňová. Dílo právě vyšlo v českém překladu.

„Po tom co nám sebrali naši zem, úrodu, chleba, jazyk, sebrali nám všechno, na čem jsme tak těžce pracovali, od nás chtějí dostat ještě jednu daň – naši duši, která i tak sotva doutná v chladných tělech... Hlade, dej nám vydržet!”

Temné období ukrajinského hladomoru, který zemi postihl ve třicátých letech minulého století v důsledku sovětské kolektivizace a dalších absurdních kroků Stalinova režimu, je i po letech obestřeno mnoha tajemstvími.

Také proto, že veškeré okolnosti i následky hladomoru – mnohými považovaného za akt sovětské genocidy namířený proti ukrajinskému národu – Stalinův režim utajoval, případně bagatelizoval. A Rusko dodnes odmítá ukrajinský hladomor jako akt genocidy uznat.

Ani v literatuře dosud nebylo téma zpracováno tolik, jak by si zasloužilo. Román Věk rudých mravenců ukrajinské prozaičky a básnířky Tani Pjankové, který na konci minulého roku vydal Maraton v překladu Evy Reutové, na mnohá děsivá tajemství přináší odpovědi.

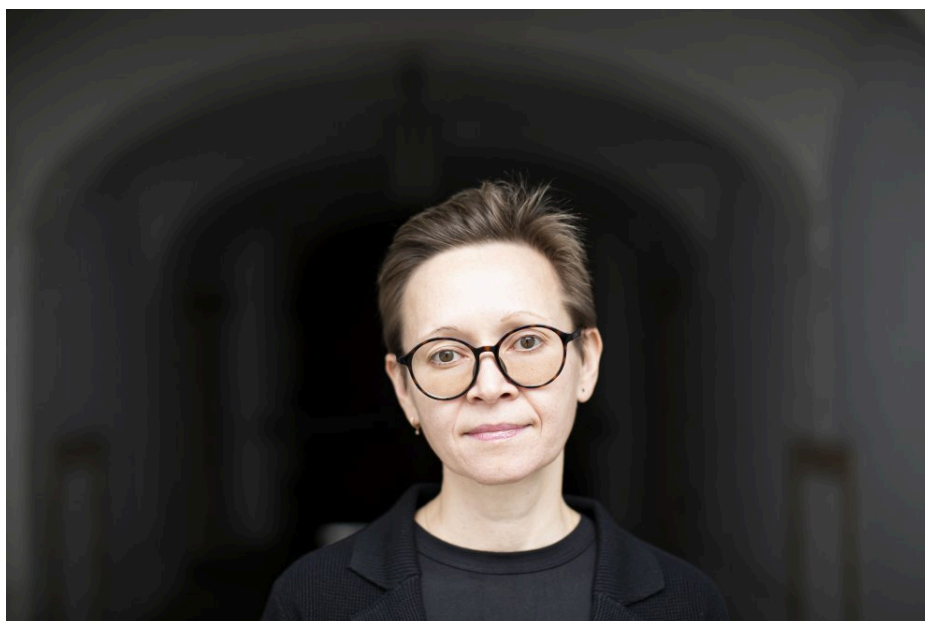
Příjemné čtení to vzhledem k tématu rozhodně není, drasticky působivé ale tím spíše.

Ukážeme jim, co je hlad

„Hladomor byl vyvolán chybami sovětské moci. Byl to velký zločin sovětského režimu. Myslím ale, že nebyl plánovaný, nebyl organizovaný, jak se často tvrdí. Byl výsledkem velkých zločinných chyb,” řekla [v předloňském rozhovoru s Deníkem N](#) tatarská spisovatelka, autorka románu Vlak do Samarkandu Guzel Jachina.

Přečtěte si také

V Rusku už začal soud historie. Jen jsme na cestě ke spravedlnosti špatně zahnuli, říká ruská spisovatelka Guzel Jachina



Tento názor vychází z historických souvislostí ukrajinského hladomoru. Ten byl v letech 1932 až 1933 uměle vyvolán kolektivizací a povinnými odvody. Soukromí rolníci byli tehdy označeni za kulaky, jejich úroda byla zabavována a bylo pozastaveno zásobování obcí potravinami.

Nesplnění povinných odvodů se trestalo, obyvatelstvo bylo tvrdě perzekvováno a postupně bez okolků vyhladověno. Velká část byla poslána do gulagů, nebo rovnou zavražděna. „Ukážeme jim, co je hlad,” řekl prý tehdejší generální tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny Stanislav Vikentěvič Kosior.

S tvrzením, že hladomor byl především důsledkem historických „zločinných chyb”, se ale většina Ukrajinců neztotožňuje a hladomor nazývají etnickou čistkou a genocidou.

Ukrajina už hladomor z let 1932 až 1933 za akt genocidy oficiálně prohlásila. Toto uznání v roce 2022 akceptovala i Evropská unie a s ní i Česko. Rusko ale hladomor nadále považuje pouze za tragédii způsobenou politikou násilné kolektivizace a jeho mezinárodnímu uznání za akt sovětské genocidy se brání.

Také odhady počtu obětí ukrajinského i šířeji sovětského hladomoru se velmi různí. Jisté je, že jen ukrajinský hladomor připravil o životy miliony lidí a v celém Sovětském svazu byly lidské ztráty ještě vyšší.

Americká Encyklopedie Britannica odhaduje, že na hlad tehdy (ve 30. letech 20. století) v SSSR **zemřelo šest až osm milionů lidí**; čtyři až pět milionů z nich byli Ukrajinci.

Britský historik Robert Conquest ve své knize *The Harvest of Sorrow: Soviet collectivization and the terror-famine* (Sklizeň bolesti: sovětská kolektivizace a hrůza hladomoru) odhaduje, že v letech 1932 až 1933 zemřelo **nejméně jedenáct milionů lidí** (z toho sedm milionů na Ukrajině, dva miliony v severní oblasti Zakavkazska a dva miliony na dalších územích).



Stalinem řízený hladomor si na Ukrajině vyžádal miliony obětí. Foto: Granger collection

Černá kniha komunismu, vydaná v roce 1997 u příležitosti 80. výročí bolševické revoluce, odhaduje **zhruba šest milionů úmrtí** během dvouletého období 1932 až 1933.

Nejvyšší cenu čtyř milionů životů zaplatili ukrajinští rolníci. Kazašští kočovníci byli připraveni o svá hospodářská zvířata a násilně usazováni, v důsledku čehož zahynul milion lidí. Stejný počet osob zahubil hladomor na severním Kavkaze a v oblasti Středního Černoze.

zdroj: [Wikipedia](#)

Hladomor v literatuře

Není divu, že při tolika nejasnostech a přetrvávající neochotě ruského režimu svůj podíl viny na tragédii v plném rozsahu přiznat se zatím hladomor na Ukrajině a šířeji v Sovětském svazu nedočkal mnoha literárních zpracování.

Guzel Jachina ve zmíněném románu *Vlak do Samarkandu*, který česky vyšel před třemi lety, zpracovala beletristickou formou takzvaný povolžský hladomor, jenž před sto lety připravil v Rusku o život více než pět milionů lidí.

Učinila tak v příběhu inspirovaném skutečnými událostmi – transportem pěti stovek dětí z hladomorem těžce zasažené povolžské oblasti do Turkestánu.

Přečtěte si také

Vlak do Samarkandu vyráží do boje proti hladomoru i válce v ruských srdcích



Období ukrajinského hladomoru se dotkl Timothy Snyder ve své knize Krvavé země nebo Anne Applebaum v publikaci Rudý hladomor: Stalinova válka na Ukrajině, případně polský novinář Mirosław Wlekiy ve Svědectví o velkém hladomoru.

Beletristicky téma zpracovala v několika knihách Američanka Erin Litteken (česky před dvěma lety vyšel Herbář vzpomínek) nebo Ukrajinec Ulas Samčuk v románu Marija (česky nevydaném, ač vznikl během Samčukova pobytu v Československu v roce 1934 a stal se vůbec první prací o ukrajinském hladomoru).

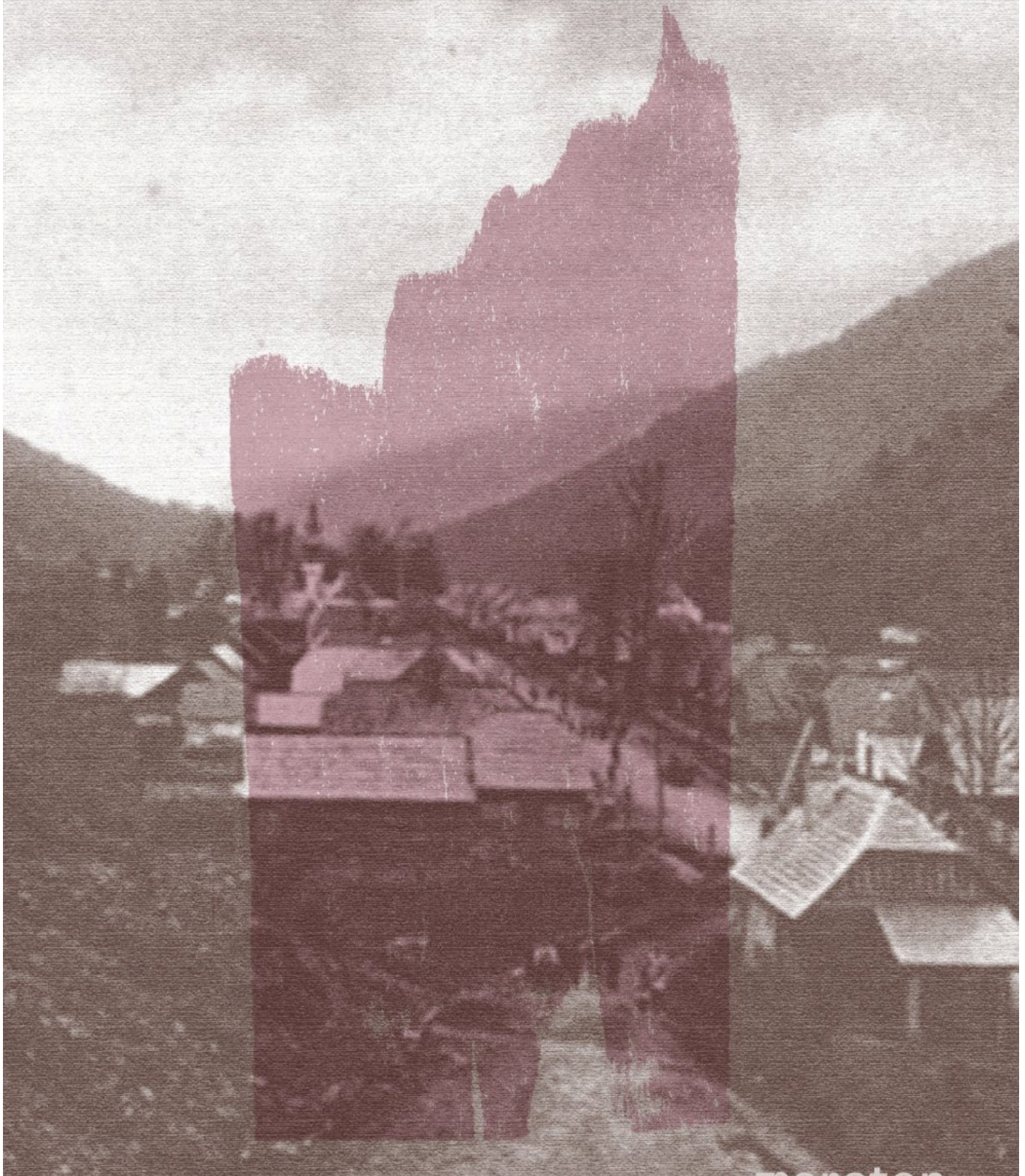
Román Věk rudých mravenců, který je čtvrtým prozaickým dílem ukrajinské básnířky, prozaičky a nakladatelky Taňi Pjankové, tak zaceluje další bílá místa.

Skutečný základ

Absolventka filologické fakulty Příkarpatské národní univerzity a také držitelka řady literárních ocenění doposud vydala tři básnické sbírky a čtyři romány. Vedle autorské činnosti se věnuje i organizování literárních a výtvarných akcí.

Věk rudých mravenců

Taňa Pjankova





Věk rudých mravenců. Foto: Maraton

Věk rudých mravenců psala na základě skutečných lidských osudů téměř tři roky. Opírala se o studium archivních záznamů i vzpomínky očitých svědků a lidí, kteří tuto tragédii zažili na vlastní kůži.

„Jak prozaička sama uvádí, ani jeden z příběhů není smyšlený, všechny mají reálný základ, veškerá jména použita v textu jsou skutečná,“ píše v doslovu knihy ukrajinistka Tereza Chlaňová.

Dusja, Svyryd a Solja

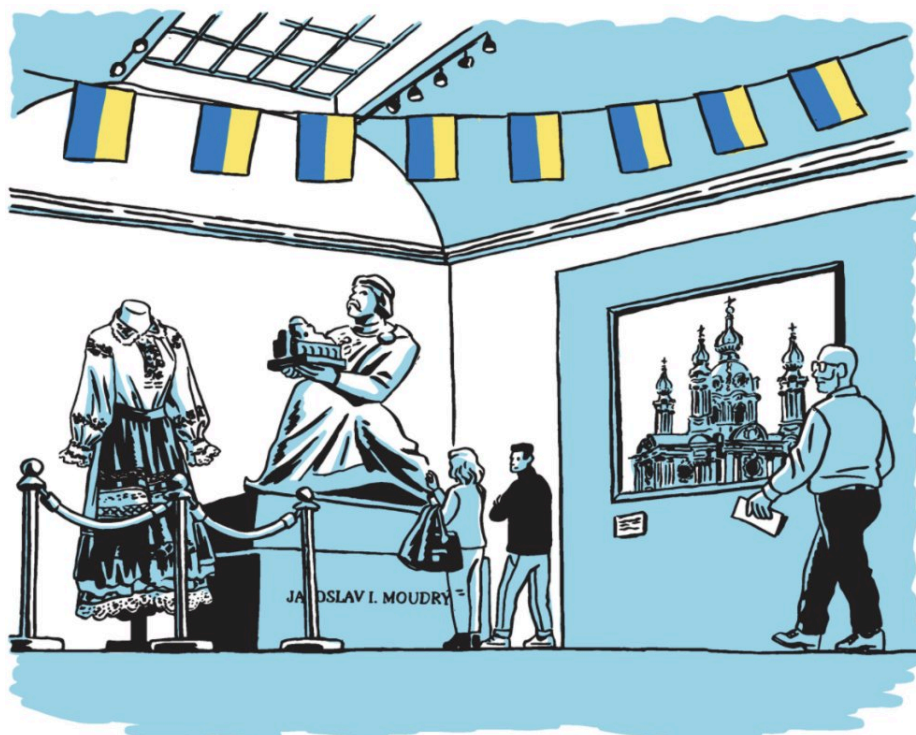
V románu sledujeme období velkého ukrajinského hladomoru z let 1932 a 1933 prostřednictvím tří hlavních postav: Dusji, Svyryda a Solji. Většina děje se odehrává v chudé (a nyní ještě chudší) vesnici Macechy.

Svyryd, marně toužící po lásce sousedky Hanny, je tu jedním z nástrojů vymáhající moci. Hanna je zase jednou z těch, na něž hladomor dopadá nejtvrději – muž byl odvečen bůhvíkam, ona žije s dospívající dcerou Dusjou, synem Myrosem a také malou nalezenkyní Melaškou. A Svyrydovy nabídky pomoci hrdě odmítá i v nejtěžších chvílích.

Třetí hlavní postavou je Solja, žena místního vládce Oleksiye. I ta umírá hladu, ale jen proto, že podstupuje dietu. Přejídala se z bolesti po smrti dcerky, takže se v blízkém sanatoriu léčí z obezity.

Přečtěte si také

**Co všechno Putin zamlčel.
Vyprávíme dějiny Ukrajiny,
jak se skutečně odehrály**



Kontrast dvou světů, kdy v jednom se krmí koně perníčky a v druhém lidé žvýkají přemrzlé shnilé brambory, kořínky a kůru stromů, tu účinně zastupuje paradoxy doby, o níž Pjankova vypráví sugestivní formou. Ta zahrnuje i básnické hororové obrazy, které ztělesňují hlad jako alegorickou postavu požírající vše kolem.

Horor z Macech

Vlak do Samarkandu na pozadí hladomoru vezl děti do bezpečí; tady se ocitáme přímo v epicentru katastrofy. Sousedé v Macechách padají jeden za druhým jako hrušky, všechny svírá postupující hlad a horečnaté sny o nenaplněných touhách a hlavně zase o jídle.

Pjankova tu osvědčuje svůj básnický talent prostřednictvím drastických popisů duševních stavů hrdinů, okoralých už vůči tomu, že se vesnicí potulují hladem trpící děti a překračují přitom mrtvoly svých sousedů.

Titulní rudí mravenci jsou komunisté, jejichž zvůle sem proniká skrze sprosté způsoby Oleksije a dalších lokálních pohlavářů. Nebo i prostřednictvím hrůzných scén, jako je ta, kdy se jim na prahu obecní rady objeví tři bezprizorní nemluvnata.

Přečtěte si také

Zlo s epicentrem v Moskvě má stále větší apetit a větší drzost, říká ukrajinský spisovatel Andruchovyč



Román nejen v těchto momentech vypráví o nekonečné lidské krutosti, již hrůzná doba umožnila vyplout na povrch.

Horečnaté sny o dorážejícím hladu knize dodávají až hororový nádech, stejně jako obrazy nelidské krutosti vládců vůči vesničanům a tiché utrpení lidí, když v hladu dožívají v holých chalupách.

Hlade, nech mě zemřít

„Hlade, nech mě zemřít,“ žadoní Dusja v jednom z těch okamžiků, kdy odmítne vyměnit své tělo za trochu potravin, a čtenář marně přemýšlí nad tím, jak by se na jejím místě v těchto těžkých chvílích zachoval on sám.

„Myslíš, že ten, kdo ví o zločinech jiných a nic nedělá, může zůstat nezúčastněný?“ otevírá Solje oči její známá Arina.

A jako by touto otázkou mířila i za čtenáři: můžeme zůstat nezúčastnění v momentech, kdy si čteme o obrazech tak marného boje o lidskou důstojnost a holý život?

Ve Věku rudých mravenců, který v originále vyšel před třemi lety, se zrcadlí i okamžiky z aktuální ruské války na Ukrajině, ale třeba i z přetrvávajícího izraelsko-palestinského konfliktu.

Jsou to obrazy nevýslovné krutosti, kterou jeden národ činí druhému, a nelidskosti lidských bytostí tváří v tvář vlastní bezmoci a hrozbě smrti. Momenty, které i v 21. století nepříjemně evokují, že temná evropská historie stále ještě není minulostí. V těchto dnech bychom si to měli připomínat ještě naléhavěji než kdy předtím...

Stručně

- V nakladatelství Maraton vyšel v překladu Evy Reutové román Taňi Pjankové Věk rudých mravenců.
- Kniha pojednává o ukrajinském hladomoru ve 30. letech 20. století, který byl důsledkem sovětské kolektivizace a je považován za sovětský akt genocidy namířený proti Ukrajině.
- Kniha vypráví o vesnici Macochy a jejích obyvatelích stížených hladomorem. Autorka vycházela ze skutečných osudů.

Pokud máte připomínku nebo jste našli chybu, napište na editori@denikn.cz.